

ДЕЈАНА М. ВУКЧЕВИЋ\*  
МИША СТОЈАДИНОВИЋ  
Институт за политичке студије  
Београд

УДК 351.78(4-011):323(4)  
Монографска студија  
Примљен: 11.09.2013  
Одобен: 29.09.2013

## ЕВРОПЕИЗАЦИЈА И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА ЕУ: СЛУЧАЈ ВОЈНИХ ОПЕРАЦИЈА ЕУ У АФРИЦИ\*\*

**Сажетак:** У овом раду, аутор се бави процесом европеизације безбедносне и одбрамбене политике ЕУ сагледане кроз призму војних операција које је ЕУ предузела у Африци. Аутор има за циљ да покаже да европеизација представља користан аналитички концепт за разумевање безбедносне политике ЕУ. У раду се најпре полази од појашњења појма европеизације, која се сагледава као двосмерни процес, који обухвата пројекцију националних преференција на ниво ЕУ али и процес националног прилагођавања услед притисака који настају услед постепене институционализације безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Затим се анализирају војне операције које је ЕУ реализовала на афричком континенту, да би се у трећем делу рада, ове операције сагледале у светлу механизма европеизације. Аутор закључује да се, захваљујући концепту европеизације, може боље разумети развој безбедносне политике ЕУ, преваходно због тога што овај концепт подразумева интерактивни процес промене између националног нивоа и нивоа ЕУ.

**Кључне речи:** европеизација, политички актери, национални интерес, идентитет, европска интеграција

### Појам европеизације

Шта представља појам европеизације? У чему се огледа њен значај у изучавању процеса европске интеграције? У трагању за одгово-

---

\* dvukcevic@yahoo.fr

\*\* Рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009 Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

рима на ова питања, неопходно је осврнути се на одређење овог појма. Ипак, мноштво различитих дефиниција европеизације са којима се сусрећемо отежавају појашњење овог појма. Донедавно, за две водеће теорије европске интеграције, неофункционализам и теорију међувладиних односа, национална политика представљала је основни експланаторни фактор европског интеграционог процеса, док је проучавање европске интеграције као фактора промене или константности у националној политици било занемарено, те се изучавање националних политичких система одвијало изван анализе процеса европске интеграције. Последњих година, међутим, све више се сусрећемо са појмом европеизације у анализи утицаја процеса интеграције на националне политике држава чланица ЕУ.

Поједини аутори поистовећују европеизацију са процесом европског управљања, те дефинишу европеизацију као „појаву и развој различитих структура управљања на европском нивоу” (Risse, Caporaso, Green Cowles, 2001: 3). Ова дефиниција европеизације усмерена је на процес управљања на нивоу ЕУ, а не на последице интеграције на националном нивоу, и подразумева образовање новог институционалног центра. Европеизација се у овом приступу не схвата само као процес промене на нивоу ЕУ, већ и као (неизбежно) успостављање политичке заједнице. У том контексту, европеизација се може сагледати као „извозни облик политичке организације”, те као пројекат политичке унификације (Olsen, 2002: 923-924).

Насупрот овом „bottom-up” приступу, који је усмерен на изучавање промена на нивоу ЕУ услед утицаја националних политика, један број аутора измешта фокус анализе са европског на национални ниво, и тежи објашњењу прилагођавања националних политика утицају ЕУ. Ови аутори сагледавају европеизацију као „top-down” процес. У средишту ових дефиниција је значај улоге адаптације, учења и политичке промене. У том смислу, европеизација се схвата као „градуелни процес који преусмерава правац и облик политика до нивоа на којем политичка и економска динамика ЕУ постаје део организационе логике националних политика и политичког одлучивања” (Ladrech, 1994: 69), или пак као „процес изградње, ширења и спровођења формалних и неформалних правила, процедура, политичких парадигми, стилова, „начина чињења ствари” и заједничких веровања и норми које се прво дефинишу и консолидују у оквиру политичког процеса унутар ЕУ, а затим уграђују у логику домаћих дискурса, идентитета, политичких структура и јавних политика” (Radaelli, 2000: 4). У изучавању појма европеизације као „top-down” процеса, кључни механизам је институци-

онална компатибилност између домаћих институција и политике на нивоу ЕУ („goodness of fit”).

Наше схватање појма европеизације обухвата ова два међусобно повезана процеса. С једне стране, европеизација је процес путем којег националне политичке, социјалне и економске снаге образују нови супранационални политички и институционални оквир. С друге стране, пак, ради се о процесу путем којег политичка, социјална и економска динамика Европске уније представља све значајанији део домаћег политичког система. Дакле, европеизација је интерактивни, међусобно конституишући процес промене који повезује европски и национални ниво (Börzel, 2002: 193-194). Као двосмеран процес, европеизација подразумева димензију „одозго-надоле” („top-down”), која подразумева утицај ЕУ на националне политичке системе, као и димензију „одоздо-нагоре” („bottom-up”), где државе чланице ЕУ обликују политичке резултате и институције на европском нивоу. Двосмерност процеса европеизације подразумева промене у националним политикама и механизмима политичког одлучивања („downloading”), као и пројекцију националних преференција и циљева на ниво ЕУ, уз образовање нових структура на том нивоу („uploading”).

Овако схваћену европеизацију не треба поистоветити са појмом конвергенције или интеграције. Када је реч о процесу усклађивања или конвергенције, европеизација може произвести и различитост, будући да се националне политичке и културне структуре различито прилагођавају утицајима који долазе од стране ЕУ. Такође, европеизација се не може поистоветити ни са процесом интеграције, који теорије изучавају кроз призму степена јачања или слабљења суверенитета држава чланица, док се европеизација односи на домаће институције и актере, те стога представља само један од механизма у оквиру процеса интеграције. Европеизација, дакле, не би постојала без процеса европске интеграције. Међутим, европска интеграција подразумева „онтолошки” степен истраживања, тј. објашњење процеса у којем државе преносе своју сувереност на наднационални ниво, док се европеизација може означити као „пост-онтолошка”, тј. усмерена на дешавања када су институције ЕУ формиране и производе одређени утицај (Radaelli, 2006: 58). Процес европеизације се у овом раду разматра као користан аналитички инструмент а не као теоријски приступ. Значај европеизације огледа се у томе што се овај појам сагледава као интерактивни процес промене који повезује национални и европски ниво (Gross, 2009: 14).

## Реализација војних операција ЕУ у Африци

Афрички континент дуго времена није представљао приоритет спољне политике ЕУ (Rye Olsen, 2002: 91), која је углавном била ограничена на усвајање декларација и заједничких позиција, одражавајући једну декларативну и реактивну дипломатију без мобилизације конкретних средстава који би омогућили значајније ангажовање ЕУ на овом подручју. Деловање ЕУ постаје активније средином 90-тих година XX века, када је 1996. године Комисија усвојила комуникацију о превенцији сукоба у Африци<sup>1</sup>, која је предвиђала спровођење мера у циљу превенције и управљања сукобима у Африци. Радило се о промоцији финансијске и техничке помоћи афричким државама, о неопходности савладавања узрока сукоба кроз промоцију концепта „структуралне стабилности”, који се заснива на помоћи развоју, и јачању међународне сарадње кроз интензивну размену информација између ЕУ, ОНУ и Организације афричке уније. Затим је уследило потписивање споразума из Котонуа, којим је успостављен политички дијалог између ЕУ и земаља Африке, Кариба и Пацифика (Brüne, 2005: 190-191)<sup>2</sup>, као и усвајање, у оквиру заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ, заједничке позиције од 14. маја 2001. године о превенцији, управљању и решавању сукоба у Африци.<sup>3</sup> Именовање специјалног представника ЕУ за подручје Великих афричких језера<sup>4</sup> требало је такође да допринесе повећању видљивости ЕУ на међународној сцени. Специјални представник ЕУ био је задужен за успостављање и одржавање контаката са свим странама у мировном процесу на подручју Великих афричких језера, за праћење мировних преговора, за процену могућности деловања ЕУ у мировном процесу.

Прва војна операција коју је ЕУ предузела у Африци, операција Артемис, допринела је афирмацији безбедносне и одбрамбене политике

---

<sup>1</sup> The European Union and The Issue of Conflicts in Africa: Peace Building, Conflict Prevention and Beyond, Rapport de la Commission au Conseil, SEC 96 (3), Bruxelles, 1996.

<sup>2</sup> Земље потписнице споразума из Котонуа су се обавезале да ће водити политички дијалог који подразумева неопходност међусобног информисања. Питања попут поштовања људских права и изградње правне државе представљају саставни део политичког дијалога.

<sup>3</sup> Council Common Position of 14 May 2001 concerning conflict prevention, management and resolution in Africa, (2001/374/CFSP), *Official Journal of the European Communities*, n° L 132, 15. 05. 2001, p. 3.

<sup>4</sup> Joint Action of 25 March 1996 adopted by the Council on the basis of Article J.3 of the Treaty on the European Union, in relation to the nomination of a Special Envoy for the African Great Lakes Region (96/250/CFSP), *Official Journal of the European Communities*, n° L 87, 04. 04. 1996, p. 1.

ЕУ, и представљала је „додату вредност” за заједничку спољну и безбедносну политику ЕУ и деловање ЕУ као значајног актера на међународној сцени. Операција Артемис започета је 12. јуна 2003. године, након усвајања заједничких акција Савета ЕУ од 5. јуна<sup>5</sup> и 12. јуна 2003. године.<sup>6</sup> Одлука о отпочињању ове војне операције била је у значајној мери обележена међународним догађајима с пролећа 2003. године, који су се односили на кризу заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ и неслагање држава чланица ЕУ око ангажовања у сукобима у Ираку. Циљ ове мисије био је спречавање хуманитарне катастрофе у региону Итури, на североистоку ДР Конго. Мисија је започета у складу са мандатом утврђеним у Резолуцији 1484 Савета безбедности ОУН, и снаге које су послате у оквиру безбедносне политике ЕУ имале су за циљ да осигурају безбедност избегличких кампова и аеродрома Бунија, и да заштите цивилно становништво. Мисија је требала да обезбеди контролу ситуације до слања новог броја војника Мисије ОУН у ДР Конго.

Артемис је војна операција ЕУ која је била и временски ограничена и скромна када је реч о циљевима које је требало остварити. Операција је трајала два и по месеца, од 16. јуна до 1. септембра 2003. године, и њен мандат био је ограничен на обезбеђивање града Буније (нарочито аеродрома у том граду). Ради се о привременој мисији чији је циљ био да обезбеди довољно времена ОУН да припреми и пошаље нову бригаду у Итури, у оквиру Мисије ОУН у ДР Конго.

После операције Артемис, спроведене су још четири војне мисије на афричном континенту. Друга самостална војна операција ЕУ у Конгу била је EUFOR RD Congo. Мисија је реализована на захтев ОУН-а, који је у децембру 2005. године затражио од ЕУ да размотри могућност стављања на располагање војних снага које би могле да буду послате у Конго у лето 2006. године, током изборног процеса у тој земљи. У складу са Резолуцијом 1671 Савета безбедности ОУН, Савет министара ЕУ је 27. априла 2006. године усвојио заједничку акцију о војној операцији ЕУ као подршци мисији ОУН у Конгу за време изборног процеса (MONUC).<sup>7</sup> Мисија EUFOR RD Congo започета је 12. јуна 2006. године, и

<sup>5</sup> Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003 on the European Union military operation in the Democratic Republic of Congo, *Official Journal of the European Communities*, n° L 143, 11. 06. 2003, p. 50.

<sup>6</sup> Council Decision 2003/432/CFSP of 12 June 2003 on the launching of the European Union military operation in the Democratic Republic of Congo, *Official Journal of the European Communities*, n° L 147, 14. 06. 2003, p. 42.

<sup>7</sup> Council Joint Action 2006/319/CFSP of 27 April 2006 on the European Union military operation in support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of

бројала је око 2400 војника, који су били подељени у две групе. Једна група од око 400 војника била је смештена у региону око Киншасе, док је значајан део војника, њих 1000, био смештен изван Конга, у Габону, са могућношћу интервенције, уколико је потребно, у року од 24 сата. Постојала је и „стратешка резерва” војних снага у Европи (Мајор 2008: 17-18). Мисија је трајала четири месеца, од 30. јула до 30. новембра 2006. године.

Након операције ЕУФОР Конго, Европска унија је почетком 2008. године започела нову војну операцију на афричком континенту, у Чаду и Централноафричкој републици. Нарастајућа нестабилност на подручју северног Чада, који се граничи са суданским регионом Дарфур, условила је реакцију ОУН-а, који је у својој резолуцији 1706 о ситуацији у Дарфуру указао на могућност ширења сукоба у Дарфуру на Чад и Централноафричку републику и на неопходност проширења мандата мисије ОУН у Судану (UNAMIS) на област Дарфура. Савет безбедности ОУН је 25. септембра 2007. године усвојио Резолуцију 1778, која предвиђа образовање Мисије ОУН у Чаду и Централноафричкој републици (MINURCAT 2) и одобрава ЕУ слање војних снага у ове државе на период од годину дана. У складу са мандатом утврђеним у Резолуцији 1778, Савет ЕУ је 15. октобра 2007. године усвојио заједничку акцију о војној операцији ЕУ у Републици Чад и Централноафричкој републици, која је названа Еуфор TCHAD/CAR.<sup>8</sup> Ова операција имала је за циљ да допринесе заштити угрожених цивила, нарочито избеглих и расељених лица, да олакша допремање хуманитарне помоћи, да омогући заштиту особља, опреме и инсталација ОУН и да обезбеди слободно кретање особља ОУН и ЕУ.

Као и претходне операције ЕУ у Африци, и ова операција је била привременог карактера, и имала је за циљ да омогући безбедност војника, хуманитарне помоћи и опреме, до образовања снага ОУН, које су требале да буду послате у Чад и Централноафричку републику у пролеће 2009. године. Операција је завршена 15. марта 2009. године, када је 2200 војника ЕУФОР-а прешло под команду нове војне мисије ОУН (MINURCAT 2).

Војна операција ЕУ у Чаду и Централноафричкој републици је специфична из много разлога. Најпре, радило се о најобимнијој војној

---

the Congo (MONUC) during the election process, *Official Journal of the European Union*, n° L 116, 29. 04. 2006, p. 98.

<sup>8</sup> Council Joint Action 2007/677/CFSP of 15 October 2007 on the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic, *Official Journal of the European Union*, n° L 279, 23. 10. 2007, p. 21.

операцији ЕУ. Затим, велики број држава (26) је учествовао у овој операцији. Такође, команда операције била је поверена једној неутралној држави, Ирској, а и Финска и Шведска, државе са дугом традицијом неутралности, придружиле су се овој операцији.

Последњих година, ЕУ је у оквиру безбедносне и одбрамбене политике ЕУ ангажована и на североистоку Африке, на подручју Сомалије. У Сомалији није успостављена функционална власт још од пада режима Сиада Бареа (Siyaad Barre) 1991. године. У току 2004. године, образована је транзициона федерална влада (Transitional Federal Government- TFG) која је требала да заустави грађански рат у јужном и централном делу земље и успостави власт у држави. Међутим, радикална исламска струја у земљи (Унија исламских судова) одбила је преговоре и започела борбу са припадницима транзиционе владе, заузевши притом већи део јужног дела земље. Након војне интервенције Етиопије у децембру 2006. године и САД-а у јануару 2007. године, Афричка унија је послала мировну мисију (AMISOM) у земљу, са циљем смиривања сукоба у централном и јужном делу земље и давања подршке федералној транзиционој влади, која контролише подручја око главног града Могадиша, у институционалној изградњи и стабилизацији државе (Oksamytna 2011: 4).

Након 11. септембра 2001. године, Сомалија је сврстана међу земље од којих прети опасност од тероризма, због могућности да транзициона влада буде свргнута од стране исламистичких група које су контролисале централни и јужни део земље (Helly, 2010: 70). У мају 2008. године, Савет безбедности ОУН усвојио је Резолуцију 1814, а недуго потом и резолуцију 1816, којом се дозвољава да, у периоду од шест месеци након усвајања резолуције, државе које сарађују са транзиционом федералном владом у борби против пиратства уђу у територијалне воде Сомалије у циљу спречавања пиратства, и да примене сва неопходна средства ради сузбијања аката пиратства.<sup>9</sup> На основу ове резолуције, Савет министара ЕУ је 10. новембра 2008. године усвојио заједничку акцију о поморској операцији ЕУ у циљу доприноса застрашивања, превенције и сузбијања пиратства и пљачки дуж сомалијске обале (EU NAVFOR Atalanta).<sup>10</sup> Према овој одлуци, предвиђено је шест основних

<sup>9</sup> United Nations, Security Council, Resolution 1816 (2008) adopted by the Security Council at its 5902nd meeting, S/RES/1816, 2 June 2008.

<sup>10</sup> Council Joint Action 2008/851/CFSP of 10 November 2008 on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast, *Official Journal of the European Union*, n° L 301, 12. 11. 2008, p. 33.

циљева мисије Аталанта. Прво, мисија треба да обезбеди заштиту бродова овлашћених од стране Светског програма за храну (СПХ). Друго, мисија има за циљ да штити трговачке бродове, на подручју деловања операције, на основу појединачне процене потреба. Треће, мисија треба да надгледа зоне дуж сомалијске обале, укључујући њене територијалне воде, које представљају ризик за поморске активности, нарочито за поморски саобраћај. Четврто, циљ мисије је и да предузме неопходне мере, укључујући употребу силе, у циљу одвраћања, спречавања и интервенције против пиратства и оружане пљачке које могу бити почињене у областима у којима се спроводи операција. Пето, мисија има овлашћење да ухапси или притвори лица која су починила или за које се сумња да су починили пиратство или оружану пљачку у областима у којима се спроводи операција, и да заплени бродове пирата и пљачкаша. Коначно, шести циљ мисије је да сарађује са организацијама и државама које делују у региону у борби против пиратства и пљачке дуж сомалијске обале.

Операција Аталанта започета је 8. децембра 2008. године, и представља прву поморску операцију ЕУ. Мисија делује у зони која обухвата површину од 2 500 000 км<sup>2</sup>, а протеже се дуж јужног дела Црвеног мора, Аденског залива и дела Индијског океана. У операцији учествује 20 бродова и авиона, уз присуство близу 2000 људи из 19 држава чланица ЕУ (Helly, 2009: 396). Савет министара ЕУ одлучио је да продужи операцију до децембра 2014. године. Такође, одлучено је и да се прошири поље деловања мисије на сомалијску обалну територију и унутрашње воде.

Након операције Аталанта, ЕУ је реализовала нову мисију у Сомалији, у области војне обуке. Наиме, Савет безбедности ОУН је 26. маја 2009. године усвојио Резолуцију 1872, којом је позвао државе да понуде „техничку помоћ за обуку и опремање сомалијских безбедносних снага”. У складу са овом резолуцијом, Савет министара ЕУ је 15. фебруара 2010. године донео одлуку о војној мисији ЕУ са циљем доприноса формирања сомалијских безбедносних снага (EUTM Somalia).<sup>11</sup> Мисија је започела са радом 7. априла 2010. године.<sup>12</sup> Циљ мисије је да допринесе „јачању транзиционе владе у Сомалији и дефинисању свео-

---

<sup>11</sup> Council Decision 2010/96/CFSP of 15 February 2010 on a European Union military mission to contribute to the training of Somali security forces, *Official Journal of the European Union*, n° L 44, 19. 02. 2010, p. 16.

<sup>12</sup> Council Decision 2010/197/CFSP of 31 March 2010 on the launch of a European Union military mission to contribute to the training of Somali security forces (EUTM Somalia), *Official Journal of the European Union*, n° L 87, 07. 04. 2010, p. 33.



бухватне и одрживе перспективе развоја сектора безбедности у Сомалији јачањем сомалијских снага безбедности кроз пружање специфичне војне обуке, укључујући модуларну и специјализовану обуку за официре и подофицире”. Предвиђено је да се војна обука сомалијских снага спроводи у Уганди, док је један део војне мисије смештен и у главном граду Кеније, Најробију. Мисија је требала да буде завршена у августу 2011. године, али јој је мандат продужен до децембра 2012. године. У складу са новим мандатом, мисији су додељена нова овлашћења, попут јачања капацитета у области команде и контроле, као и капацитета самообуке сомалијских снага безбедности, у циљу преноса надлежности ЕУ, у погледу војне обуке, на локалне актере. Мисију чини 150 чланова особља из 15 држава чланица. ЕУТМ Сомалија је прва мисија ЕУ у области војне обуке, замишљена као део глобалног приступа ЕУ у Сомалији.

## **Војне операције ЕУ у Африци и механизми европеизације**

Анализа војних операција ЕУ у Африци кроз призму европеизације обухвата два нивоа. Најпре, неопходно је сагледати пројекцију националних преференција и циљева на ниво ЕУ („uploading”). Затим, неопходно је сагледати и промене у националним политикама и механизмима политичког одлучивања услед утицаја ЕУ („downloading”). Анализа ће посебно бити усмерена на националне политике три државе које су имале кључну улогу у развоју безбедносне и одбрамбене политике ЕУ: Француске, Велике Британије и Немачке.

Када је реч о пројекцији националних преференција на ниво ЕУ, ради се о начину на који националне спољне политике утичу и доприносе развоју заједничке спољне политике ЕУ. Европеизација отуда представља активно национално ангажовање у трансформацији спољне политике на нивоу ЕУ, што подразумева и утицај на улогу ЕУ као међународног актера. Пројекција националних преференција је нарочито погодна када државе следе циљеве које тешко могу постићи унилатералном акцијом, или када желе да „екстернализују” национални проблем на ниво ЕУ (De Flers, Muller, 2011: 22).

Француска и Велика Британија имале су одлучујући утицај на „усмеравање” ЕУ као глобалног, а не само регионалног актера који би био активан у ближој периферији (Балкан). Војне операције ЕУ у Африци превасходно су резултат француско-британског настојања да „европеизују” своје колонијалне политике, и да их сместе у колективни оквир. Отуда безбедносна политика ЕУ представља за ове две државе и

излаз из „унилатералног ћорсокака”. Ово се посебно односи на Француску, за коју ангажовање у оквиру безбедносне политике ЕУ и њена „африканизација” омогућавају овој држави да остане присутна на афричком континенту и задржи свој међународни утицај. Од самог почетка, Француска је подржавала развој безбедносне и одбрамбене политике ЕУ, као средство пројекције њених националних интереса, у циљу образовања аутономне безбедносне политике у односу на НАТО. Отуда су војне операције ЕУ у Африци омогућиле јачање глобалне димензије спољне, безбедносне и одбрамбене политике ЕУ, представљајући ЕУ као глобалног, а не само као регионалног актера. Артемис је била прва мисија изван европског континента, као и прва мисија која је реализована на основу главе VII Повеље ОУН. Затим, ова мисија је показала и ефикасност процедура одлучивања на политичко-војном плану, јер је брзо планирање омогућило и брзо доношење одлуке о отпочињању операције. Стратешко планирање ове операције одвијало се у оквиру структура безбедносне и одбрамбене политике ЕУ (Политичко-безбедносни комитет, Војни комитет, Штаб ЕУ).<sup>13</sup> И друге војне операције ЕУ у Африци, из 2006. и 2008. године, биле су инициране од стране Француске, која је настојала да искористи развој безбедносне и одбрамбене политике ЕУ за укључење осталих држава чланица у њено деловање на афричком континенту. Исто тако, пројекција француских интереса огледала се и у настојању да се безбедносна и одбрамбена политика ЕУ „еманципује” у односу на НАТО. Тако је француско инсистирање на реализацији војних операција у Африци требало да усмери развој ЕУ на начин да делује независно од средстава и капацитета НАТО-а, и да буде упућена на ближу сарадњу са ОУН. У случају операције Артемис, изражени француски интерес и њена оперативна способност (Француска је била водећа нација у овој операцији) довеле су до обликовања одговарајућих норми ЕУ и тиме укључиле и мање заинтересоване државе или државе са ограниченим оперативним капацитетима (Duke 2009: 408). Такође, и операција EUFOR RD Congo требала је да покаже да ЕУ поседује адекватне војне капацитете и да је способна да реализује аутономну операцију, без ослањања на средства и капацитете НАТО-а, као и у случају мисије Артемис. У овој операцији, Француска је извршила притисак на Немачку да буде водећа држава у овој операцији (Peen Rodt, 2011: 50-51).<sup>14</sup> Та-

---

<sup>13</sup> Француска је била задужена за оперативно планирање ове операције, што је био значајан помак у односу на операцију Concordia у Македонији, која је припремана у оквиру врховне савезничке команде НАТО-а за Европу (SHAPE).

<sup>14</sup> Велика Британија је одлустала од слања трупа, наводећи као разлог војно ангажовање у Ираку и Авганистану, те је Француска извршила притисак на Немачку да буде водећа држава у овој операцији.

кође, с обзиром да ЕУ није имала сталне капацитете за планирање, оперативно планирање на нивоу ЕУ није могло бити започето док се не одреде оперативни штабови. На крају је договорено да Немачка обезбеди оперативни штаб мисије (Postdam). У овом случају, Француска је настојала да изврши утицај на развој безбедносне политике ЕУ преко вршења притиска на спољну политику друге државе (Немачка). Иако је Немачка од самог почетка развоја безбедносне политике ЕУ заступала „регионалну опцију” и била против деловања ЕУ изван европског континента, услед притисака Француске (и Велике Британије), дошло је до заокрета у немачкој спољној политици, која је постала све више усмерена на „африканизацију” безбедносне политике ЕУ, превенцију сукоба и управљање кризама на афричком континенту, који за немачке „непосредне интересе” имају све већи значај (Klingebliel, 2005: 37). Отуда учешће немачких војних снага у операцији Артемис, мисији подршке ЕУ у Дарфуру и операцији EUFOR RD Congo.

Што се тиче војне операције ЕУ у Чаду и Централноафричкој републици, Француска је, као и у претходним војним операцијама ЕУ у Африци, имала кључну улогу и у стављању ситуације у Чаду на дневни ред агенде ЕУ (Mattelaer, 2008: 9). Будући да је криза у Дарфуру постала једно од важнијих питања председничке кампање у Француској 2007. године, Француска је, у оквиру ЕУ, заговарала војну операцију у Чаду као саставни део напора ЕУ да се допринесе решавању кризе у Дарфуру (Berg 2009: 59-60). Исто тако, Француска је била кључни актер у преговорима са председником Чада Идрисом Дебијем (Idriss Déby), са којим је успела да постигне договор о слању војних снага ЕУ у источном Чаду, уз могућност евентуалног каснијег слања војних снага ОУН-а. Војна операција ЕУ у овом региону је за Француску представљала могућност „демонстрације” аутономних војних капацитета ЕУ (на супрот све већем инсистирању на цивилној компоненти EFOR-a) и укључења других држава у поделу терета трошкова (burden-sharing) у овом региону (Chafer, Cumming, 2010: 1136). Иако су, за разлику од претходних операција, ову операцију одликовале тензије на политичком плану, које су условиле размимоилажење између држава чланица (Dijkstra, 2010: 396)<sup>15</sup>, уследило је коначно прихватање војне операције у Чаду од стране већине држава чланица ЕУ. Немачка и Велика Британија су, упркос почетним резервама, прихватиле француску идеју о спровођењу нове операције ЕУ у Африци.

<sup>15</sup> Већина држава чланица се у почетку противила прихватању још једног пројекта који би по њима имао за циљ повећање француског утицаја у Африци. Овај скептицизам делиле су и Велика Британија и Немачка, које су одбиле да ставе на располагање своје трупе у овој мисији, и захтевале су да заједнички трошкови операције буду сведени на минимум.

Пројекција националних преференција Француске, Велике Британије и Немачке имала је кључан утицај на развој и реализацију безбедносне политике ЕУ. Војне операције ЕУ у Африци су, пре свега, резултат процеса интеракције интереса Француске и Велике Британије око неопходности јачања капацитета ЕУ у области управљања кризама, и тежњи две државе да буду лидери у области развоја безбедносне политике ЕУ. Интеракција француско-британских интереса проистиче из сличних стратешких култура две државе, која се може означити као култура моћи, а заснива се на настојању да се „пројектује” утицај у свету, као и на традицији спољне интервенције, подржане од јавности, која двома државама даје могућност значајнијег деловања у односу на друге чланице ЕУ (Вукчевић, 2013: 233). Велика Британија је прихватила и подржала развој безбедносне политике ЕУ, и заједно са Француском, постала је водећа држава у обликовању ове политике, захваљујући, између осталог, и војној доминацији у операцијама управљања кризама. На тај начин, ова држава постала је „мост” између европске и атлантске димензије безбедности (Nivet, 2004: 86), док се Француска приклонила британском традиционалном ставу о повезаности безбедносне политике са НАТО-ом. Што се тиче Немачке, не може се рећи да је ова држава била само пасиван посматрач који се адаптира на развој безбедносне политике ЕУ. Напротив, Немачка је играла једну од кључних улога у обликовању заједничке спољне и безбедносне политике током 90-тих година XX века, настојећи да обликује ову политику у складу са немачким националним преференцијама (Miskimmon, 2007: 198). Услед заокрета у немачкој спољној политици, који се огледао у напуштању концепта „цивилне силе” и прихватања употребе војне силе у операцијама управљања кризама, Немачка је имала значајну улогу у образовању безбедносне политике ЕУ. Тако је током немачког председавања на сасланку Европског савета у Келну 1999. године започет процес развоја безбедносне политике ЕУ. Међутим, и поред „интервенционистичког стила” немачке спољне политике, развој безбедносне политике ЕУ је превасходно резултат интеракције француско-британских интереса. Француска и Велика Британија издвајају значајан проценат из буџета за јачање војних капацитета, и имају значајно искуство у војним операцијама, док у Немачкој, упркос чињеници да је ова држава све активнија у процесу управљања кризама, ова еволуција није праћена одговарајућом реформом војних снага, што указује на ограниченост њених амбиција. Ипак, као што је већ наведено, услед притисака од стране Француске и Велике Британије, Немачка је све више усмерена на „африканизацију” безбедносне политике ЕУ.

Насупрот пројекцији националних преференција, процес националне адаптације („downloading”) обухвата промене у структурама и процесима политичког одлучивања једне државе, као и у сâмој националној спољној политици (Keukeleire, MacNaughtan, 2008: 142). Отуда постепена институционализација безбедносне и одбрамбене политике ЕУ ствара одређени притисак на државе чланице да се прилагоде развоју ове политике. Формалне процедуре, организациона пракса и механизми координације се усложњавају у циљу формулисања националних позиција, и у том процесу, долази до промене у равнотежи снага и интеракцији између националних актера. Постојеће националне политике се мењају услед процеса консултација, координације и заједничког одлучивања на нивоу ЕУ. Европеизација представља трансформацију политике држава чланица услед захтева и потреба које су проистекле из сâмог процеса европске интеграције. Притом треба бити обазрив у тврђњи да је европеизација настала само на основу тога што постоји компромис међу најутицајнијим политичким снагама унутар једне државе око њене европске оријентације. Напротив, о процесу европеизације можемо говорити уколико је политички систем једне државе непрекидно у обавези да узима у обзир и да примењује методе, праксу, норме и вредности ЕУ.

Поједини аутори разликују три механизма европеизације када је реч о националној адаптацији услед утицаја ЕУ: европеизација која настаје као резултат обавезујућих институционалних правила ЕУ, европеизација у виду измене постојеће институционалне равнотеже на националном нивоу и европеизација која је превасходно заснована на когнитивној логици и огледа се у промени веровања и очекивања домаћих актера, које могу довести до одговарајућег институционалног прилагођавања (Knill, Lehmkuhl, 1999: 1-2). Овај трећи механизам је најприкладније применити на област спољне, безбедносне и одбрамбене политике, а самим тим и на војне операције које је ЕУ предузела у Африци, које представљају део ове политике. Наиме, постоје тешкоће да се концепт европеизације, који је првобитно формулисан за супранационалне политике ЕУ, примени и на област спољне политике ЕУ. Европска унија не прописује јасан модел спољне политике, којима државе чланице треба да се прилагоде. Европеизација у овој области се отуда може сагледати као процес учења о политичкој пракси, при чему ЕУ постаје оквир за усклађивање идеја и трансфера политике, насупрот наметнутом обавезујућем прилагођавању (Bulmer, Radaelli, 2004: 12). Кључну улогу у процесу европеизације у овој области игра процес социјализације, тј. увођење актера у норме и правила одређене заједнице (Checkel, 2005:

804). Упркос одсуству механизма обавезујућег прилагођавања у области безбедносне политике, навике и процедуре европске политичке сарадње су институционализоване кроз образовање и развој спољне и безбедносне политике ЕУ, и оне су постале део корпуса европских вредности и норми, и условиле промену националних ставова и преференција. Развој безбедносне политике ЕУ је иреверзибилан процес који има одређену динамику, која обликује спољне политике држава чланица. Институционални оквир ове политике врши одређени притисак на државе чланице да се прилагоде безбедносном политици. Европеизација као интерактивни процес промене огледа се у томе што државе чланице заједно иницирају и обликују политике на нивоу ЕУ, на које се затим прилагођавају. То је случај и са безбедносном политиком ЕУ.

## Закључак

Анализа војних операција ЕУ у Африци кроз призму европеизације показала је да се безбедносна политика ЕУ не може посматрати једносмерно, искључиво као производ пројекције националних преференција већ и као процес националне адаптације на притиске које долазе са европског на национални ниво. Европеизација схваћена као интерактивни процес промене који повезује европски и национални ниво представља користан аналитички оквир за разумевање развоја безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. С једне стране, европеизација обихвата (пре)обликовање безбедносне политике ЕУ од стране држава чланица, чиме се утиче на улогу ЕУ као међународног актера. С друге стране, институционализација безбедносне политике ЕУ је иреверзибилан процес који има одређену динамику, који обликује спољне политике држава чланица. Отуда је концепт европеизације као аналитички оквир значајан, јер омогућава боље разумевање развоја безбедносне политике ЕУ.

## Литература:

1. Berg, Patrick (2009): „EUFOR Tchad/RCA: The EU Serving French Interests”, in Asseburg Muriel, Kempin, Ronja (eds.), *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence?* Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin.
2. Börzel, Tanja (2002): „Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting: Member State Responses to Europeanization”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, n° 2.

3. Brüne, Stefan (2005): „L'Union européenne et les pays en développement: quel modèle européen de coopération après Lomé ?”, in Helly, Demian, Petiteville, Frank (eds.), *L'Union européenne, un acteur international*, L'Harmattan, Paris.
4. Bulmer, Simon J., Radaelli, Claudio (2004): „The Europeanization of National Policy?”, *Queen's Papers on Europeanisation*, n° 1.
5. Chafer, Tony, Cumming, Gordon (2010): „Beyond Fashoda: Anglo-French security cooperation in Africa since Saint-Malo”, *International Affairs*, vol. 86, n° 5.
6. Checkel, Jeffrey (2005): „International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, vol. 59, n° 4.
7. De Flers, Nicole Alecu, Muller, Patrick (2011): „Dimensions and Mechanisms of the Europeanization of Member State Foreign Policy: State of the Art and New Research Avenues”, *Journal of European Integration*, vol. 34, n° 1.
8. Dijkstra, Hylke (2010): „The Military Operation of the EU in Chad and the Central African Republic: Good Policy, Bad Politics”, *International Peacekeeping*, vol. 17, n° 3.
9. Duke, Simon (2009): „Consensus building the ESDP: The lessons of Operation Artemis”, *International Politics*, vol. 46, n° 4.
10. Gross, Eva (2009): *The Europeanization of National Foreign Policy: Continuity and Change in European Crisis Management*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
11. Helly, Damien (2009): „EU NAVFOR Somalia. The EU Military Operation Atalanta”, in Grevi, Giovanni, Helly, Damien, Keohane, Daniel (eds.), *European Security and Defence Policy. The first 10 years (1999-2009)*, The European Union Institute for Security Studies, Paris.
12. Helly, Damien (2010): „L'UE et l'Afrique: les défis de la cohérence”, *Cahier de Chaillot*, n° 123.
13. Keukeleire, Stephan MacNaughtan, Jennifer (2008): *The Foreign Policy of the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
14. Klingebiel, Stephan (2005): „Africa's New Peace and Security Architecture. Converging the roles of external actors and African interests”, *African Security Review*, vol. 14, n° 2.
15. Knill, Christoph, Lehmkuhl Dirk (1999): „How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization”, *European Integration online Papers*, vol. 3, n° 7, <http://www.eiop.or.at/eiop/texte/1998-007a.htm>.
16. Ladrech, Robert (1994): „Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 32, n° 1, 1994.
17. Major, Claudia (2008): „EU-UN cooperation in military crisis management: the experience of EUFOR RD Congo in 2006”, *Occasional Paper*, n° 72.
18. Mattelaer, Alexander (2008): „The Strategic Planning of EU Military Operations - The Case of EUFOR TCHAD/RCA”, *IES Working Paper*, n° 5.
19. Miskimmon, Alister (2007): *Germany and the Common Foreign and Security Policy of the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.

20. Nivet, Bastien (2004): „Le Royaume-Uni, La France et la PESD: entre co-leadership volontariste et ambiguïté cordiale”, in Charillon, Frédéric (ed.), *Cent ans d'Entente cordiale: la défense au Royaume-Uni*”, Les Champs du Mars, n° 15.
21. Oksamytna, Kseniya (2011): „The European Union Training Mission in Somalia: Lessons Learnt for EU Security Sector Reform”, *IAI Working Paper*, n° 1116.
22. Olsen, Jan (2002): „The Many Faces of Europeanization”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, n° 5.
23. Peen Rodt, Annemarie (2011): „Taking Stock of EU Military Conflict Management”, *Journal of Contemporary European Research*, vol. 7, n° 1.
24. Radaelli, Claudio (2000): „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change”, *European Integration online Papers*, vol. 4, n° 8, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>.
25. Radaelli, Claudio (2006): „Europeanization: solution or problem?”, in Cini, Michelle, Bourne. Angela K., (eds.), *Palgrave Advances in European Union Studies*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
26. Risse, Thomas, Caporaso, James, Cowles, Maria Green (2001): „Europeanization and Domestic Change. Introduction”, in Cowles, Maria Green, Caporaso, James, Risse, Thomas (eds.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, Ithaca NY.
27. Vukčević, Dejana (2011): „Evropeizacija nacionalnih spoljnih politika- idejni okvir”, *Nacionalni interes*, vol. 7, br. 2.
28. Vukčević, Dejana (2013): *Evropska unija kao strateški akter. Teorija i praksa bezbednosne i odbrambene politike*, Institut za političke studije, Beograd.

## RÉSUMÉ

Lorsqu'on parle de l'eupéanisation, on pense à un double processus qui comprend la projection nationale, c.a.d. la possibilité pour les Etats de projeter leurs objectifs, priorités et approches au niveau de l'UE, mais aussi l'adaptation des politiques nationales à l'influence de l'UE. L'eupéanisation est un concept utile pour mieux comprendre le processus de l'intégration européenne. L'objectif de cet article est de démontrer l'eupéanisation de la politique commune de sécurité et de défense (PCSD) à travers l'analyse des opérations militaires de l'UE en Afrique, qui représentent un pas important vers l'affirmation de l'UE en tant qu'acteur global sur la scène internationale. Cet article est divisé en trois parties. La première partie porte sur la notion de l'eupéanisation. L'objectif est de clarifier et de définir cette notion. L'auteur accepte la définition de l'eupéanisation en tant qu'un processus interactif de changement, qui relie le niveau européen et national, où les réactions des Etats membres à l'intégration européenne se dirigent vers les institutions et politiques européennes et *vice versa*. Dans la deuxième partie, l'auteur ana-



lyse les opérations militaires de l'UE en Afrique, tandis que dans la troisième partie, l'auteur s'efforce de démontrer les opérations militaires de l'UE en Afrique à travers les deux dimensions de l'eupéanisation, top-down et bottom-up. L'eupéanisation, en tant qu'un processus interactif de changement, se reflète dans le fait que les Etats membres façonnent la politique de sécurité et de défense au niveau de l'UE et ensuite ils s'adaptent à cette politique. L'auteur considère que, grâce à l'eupéanisation, il est possible de mieux comprendre le processus de développement de la politique de sécurité et de défense de l'UE, surtout parce que cette notion implique le processus interactif de changement, qui englobe le niveau national et européen.

## **L'EUROPEANIZATION ET LA POLITIQUE DE SECURITE DE L'UE: LE CAS DES OPERATIONS MILITAIRES DE L'UE EN AFRIQUE**

**Sommaire:** Dans cet article, l'auteur analyse le processus d'eupéanisation de la politique de sécurité et de défense de l'UE à travers les opérations militaires de l'UE en Afrique. L'auteur a pour objectif de démontrer que l'eupéanisation est un concept analytique utile pour mieux comprendre la politique de sécurité et de la défense de l'UE. L'article commence par la clarification de la notion de l'eupéanisation, qui est conçue comme un processus à deux sens, qui comprend la projection des préférences nationales au niveau de l'UE, mais aussi le processus de l'adaptation nationale suite à des pressions nées de l'institutionnalisation graduelle de la politique de sécurité et de défense de l'UE. Ensuite, l'auteur analyse les opérations militaires de l'UE sur le continent africain, et, dans la troisième partie de l'article, ces opérations sont conçues à travers les mécanismes de l'eupéanisation. L'auteur conclut que, grâce au concept de l'eupéanisation, on peut mieux comprendre le développement de la politique de sécurité et de défense de l'UE, principalement parce que ce concept comprend le processus interactif de changement entre le niveau national et européen.

**Mots-clefs:** eupéanisation, acteurs politiques, intérêt national, identité, intégration européenne